

**Програма для загальноосвітніх навчальних
закладів
з навчанням кримськотатарською мовою**

**Інтегрований курс “Література
(кримськотатарська та зарубіжна)”**

10-11 класи

Профільний рівень

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Художня література як один із видів мистецтва — найпопулярніший і найдоступніший усім. Вона приносить радість людині, підносить її духовно. Сила впливу художнього слова найвизначніших літературних творів не лише в тому, що вони правдиво в образах моделюють різні сторони і грані дійсності, а й тому, що вони гуманістичні за своєю суттю. Вивчення літератури в школі проводиться не лише з освітньою, але й з виховною метою. Адже засобами мистецтва слова виховується любов до України, повага до її мови, історії, звичаїв і традицій. Велике значення рідної літератури в естетичному, моральному вихованні шкільної молоді.

Профільна освіта покликана розширити обрії гуманітарного мислення школярів, навчати їх, з одного боку, поглибленому аналізу художнього твору, а з іншого — вмінню розглядати його на широкому культурологічному тлі, у численних зв'язках із головними філософськими тенденціями певної історико-культурної доби. Тому більша увага тут приділяється вивченню поезики художнього тексту, його літературно-критичній рецепції та культурологічному контексту, зв'язкам з творами інших національних літератур; дещо розширюється й літературознавчий інструментарій. Відповідно збільшується й кількість годин, відведених на вивчення художнього твору та розвиток мовлення, а в окремих випадках — кількість персоналій чи художніх текстів, що репрезентують певне явище літературного процесу.

Програма орієнтує вчителя на виховання національно свідомої, духовно багатой, зорієнтованої на творчу діяльність особистості, яка змогла б знайти себе в суспільстві, у Всесвіті. На прикладах літературних взірців для наслідування маємо виховати, розвинути людину зі стійким характером, сильною волею, добрим серцем, чистою совістю. Учитель-словесник повинен вивчати кожного свого учня, його можливості, обставини індивідуального саморозвитку, умови саморозкриття і самореалізації.

Реформування освіти вимагає по-новому підходити до навчання. Як свідчать наукові дослідження, потрібно навчити учнів самостійно здобувати знання, щоб потім уміти адаптуватися в соціумі і самостійно та творчо працювати. Для цього потрібно сформулювати в учнів такі вміння:

- прочитавши твір, уміти визначити проблеми, які в ньому порушуються;
- самостійно та критично їх аналізувати;
- усвідомлювати, де в життєвих ситуаціях можна буде використати здобуті знання і вміння;
- уміти працювати з текстом твору, добирати факти, художні деталі, аналізувати їх, робити висновки й узагальнення;
- уміти працювати в колективі над розв'язанням проблем, поставлених однокласниками;

— уміти користуватися знаннями, одержаними поза школою (радіо, телебачення, Інтернет, самостійне читання художньої та критичної літератури).

Вироблення цих умінь вимагає від учителя бути не диктатором, а організатором, консультантом і помічником в усіх видах діяльності школярів.

Технологія вивчення літератури визначає шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах цього предмета, розділу, теми.

Для того, щоб спланувати вивчення програмного матеріалу, потрібно міняти технологію навчання. Нові підходи до вивчення літератури диктують і нові технології навчання.

Реалізуючи особисту технологію навчання (її ще називають персонал-технологія) в середній і старшій школі, учитель має зважати на те, які знання і вміння сформовані в його учнів під час навчання в початковій школі, а також на міжпредметні зв'язки. Він встановлює раціональне співвідношення між фактами і узагальненнями, передбачає застосування набутих знань, умінь і навичок учнів в навчальній діяльності. Опанування літературного матеріалу розвиває пізнавальну і творчу діяльність школярів.

Дуже важливо для вчителя підключити механізм організації творчої діяльності учнів на уроках літератури і під час самостійної роботи. Завдяки цим навичкам учень має змогу самостійно керувати своєю пізнавальною активністю.

Учитель має наперед передбачити всю систему цієї роботи. В неї можуть входити такі види роботи, як добір літературного матеріалу до розкриття проблеми; характеристика образів; з'ясування ролі художніх деталей, влучно використаних письменником; роздуми над психологічною характеристикою героя; виявлення авторських оцінок зображуваного у творі; розкриття ролі підтексту у змалюванні характеру героя, подій.

Розвиток творчої особистості вимагає впровадження таких методичних засобів, прийомів, які допомагають моделювати навчальний процес на уроках літератури відповідно до мети, яку поставив учитель. Стимулюють творчість та активність учнів і завдання, які вимагають творчого підходу до їх розв'язання, систематизації вміння та навичок, умови для творчої діяльності; використання пошукових, тестових завдань, що виявляють ознаки самостійності учнів, творчої активності. Серед учнів є обдаровані діти, які завжди виявляють себе в певній сфері творчої діяльності. Учитель має спонукати учнів до розвитку свого обдарування, підтримувати впевненість у своїх силах.

Аналітико-синтетична робота з творами допомагає учневі повніше осягати їх художній зміст, виявляти конкретно-історичне та загальнолюдське значення зображеного письменником, формувати морально-естетичні ідеали, освоювати методологічні принципи оцінки явищ словесного мистецтва, підносити на вищий рівень культуру його сприймання. Кожний літературний твір учитель має розкривати як своєрідну художню неповторність.

Систематичності курсу сприяє історико-літературний принцип структурування навчального матеріалу, який здійснюється в кожному класі відповідно до вікових особливостей і пізнавальних можливостей школярів. / Програми передбачають три ряди творів: для текстуального вивчення (читання й аналіз), для самостійного читання, для позакласного читання (окремі з них — на вибір учителя та учнів — обговорюються на спеціально виділених уроках), уроків теорії літератури.

До багатьох творів указуються теоретико-літературні поняття. На пояснення сутності деяких з них належить приділити частину уроку, але більшість цих понять має становити один з обов'язкових компонентів аналізу творів, що забезпечить вивчення їх у єдності змісту й форм.

З метою ознайомлення учнів з творчістю письменників, що жили або живуть в області (районі), місті (селі), де розміщена школа, та посилення патріотичного виховання до програм уведена рубрика «Література рідного краю». Скільки буде цих уроків, коли вони проводитимуться, словесник визначає самостійно.

Навчальні години в кожному класі розподілено орієнтовно за розділами. Учитель може змінювати кількість годин на вивчення того чи іншого розділу або теми, що дасть змогу творчо підходити до реалізації літературної освіти.

На уроки з позакласного читання в 10 класі учитель може виділити із загальної кількості часу спеціальні години, а на розвиток мовлення виділити додаткові години.

Діяльність учителя повинна будуватись на основі принципів ділового, дружнього і творчого співробітництва з учнями.

Програми можуть бути одночасно календарним планом. У відведеній збоку колонці вчитель проставляє кількість годин та дату проведення уроку.

10 клас

4 години на тиждень, 140 годин на рік

<i>№ п/п</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Навчальні досягнення учнів</i>
		Історія літератури	
1	1	Вступ. Історія літератури як світового художнього процесу. Місце кримськотатарської літератури в світовій літературі.	Знає світовий художній процес. Легко орієнтується в періодизації. Визначає місце кримськотатарської літератури в світовій літературі
2	4	«Золоте століття Гераїв» Творчість кримських ханів.	Багата спадщина предків. Художній стиль, мова творів. ознайомлений з життям і творчістю всіх ханів, перу яких належать високомистецькі здобутки. Виразно читає, аналізує, виділяє ідею створення й тему твору, уміє читати між рядків.
3	1	Т/Л Східне віршування. Кошма, газель, месневі, мурабба.	Знає поняття східне віршування, дає повне визначення: кошма, газель, месневі, мурабба; уміє розрізнити їх і наводить приклади.
4	3	Омар Хаям (1048-1122) Побудова віршів на контрастах догми релігійного вчення з реаліями грішного земного життя; риторичні запитання, сповнені неприхованої життєствердуючі, які не потребують остаточної відповіді.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Знає про історичний розвиток культури іранських народів, якими художніми засобами користується поет; знаходить у тексті метафори; аналізує особливості художнього образу; доводить як поет ставиться до буденних людських прагнень.
5	1	Т/Л Розширення визначення жанру рубаї	Т/Л. Дає визначення жанру рубаї. Уміє відрізнити від інших видів віршування. Знає три-чотири рубаї напам'ят.
6	2	Пушкін А. С. (1799-1837) « Бахчисарайський фонтан». Поетична присвята «Фонтану сліз».	Подає відомості про життя і творчість письменника. Знає зміст твору, вільно орієнтується в ньому. Розпізнає, у якому стилі написане воно, робить повний аналіз вірша.
7	1	Т/Л Поглиблення в поняття реалізм як художнього методу й літературного напрямку.	Дає повне визначення реалізму як художньому методу, поетапну характеристику (епохи Відродження, Освіти, Критичний реалізм); особливості методу, характер героя; наводить приклади художньої літератури з характерними ознаками.
8	1	Узагальнення.	
9	1	Вступ. Реалізм як творчий метод у літературі ХІХст. Концепція світу й людини в реалістичній літературі.	Розповідає про історію реалізму; що означає це слово; перелічує етапи реалізму й основні його принципи.
10	5	Зі світової літератури ХІХ століття Стендаль (1783-1842) «Червоне і чорне». Щиросердечна боротьба героя –	Подає відомості про життя і творчість письменника. Читає роман. Вказує історичну основу роману. Визначити тему і сюжетну лінію твору. Виділяє основних героїв роману. Дате

		Жюльєна Сорєля. Багатозначність символічного заголовка роману Стєндаля «Червоне і чорне».	характеристику образу Жюльєна Сорєля. Звертає увагу на стосунки Жюльєна з мадам де Рєналь і Матильдой де Ла-Моль. Визначає зміни, що відбуваються в душі Жюльєна. Обґрунтовує відповіді за допомогою тексту. Визначає, чому роман називається «Червоне і чорне». Малює головних героїв.
11	1	Т/Л Роман (збагачення знань: соціально-психологічний роман).	Називає характерні ознаки соціально-психологічного роману на прикладі вивченого роману Стєндаля.
12	5	Онорє де Бальзак (1799-1850) «Гобсек». Зображення згубної влади грошей, яка руйнує людські душі й родини, протиставляє дітей і батьків.	Подає відомості про життя і творчість письменника.. Читає повість. Визначити тему й сюжетну лінію повісті. Визначає: в чому філософія Гобсека; ставлення автора до свого героя. Знаходить в тексті опис внутрішнього світу Гобсека, звертає увагу на деталі портрета Гобсека. Пояснює, яке враження справляє на вас ця людина. Знаходить в тексті зображення згубної сили грошей. Визначає, яку роль вони зіграли в житті героя.
13	1	Т/Л Розвиток поняття про критичний реалізм	Дає повне визначення критичного реалізму , наводить приклади з художньої літератури .
14	1	Шарль Бодлер (1821-1867) «Альбатрос». Заперечення буржуазного світу, туга за гармонією, мотиви перемоги зла.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Прочитати сонет. Визначає головну тему творуУстановлює біографічність і символічність твору. Визначити ставлення моряків до Альбатроса, відповідь обґрунтовує уривками з тексту. Знаходить й прочитати рядки, що заперечують буржуазний світ, тугу за гармонією, «молитву» перемоги зла. Ілюструє вірш.
15	1	Узагальнення.	
		Література радянського періоду	
16	1	Всуп. Загальна характеристика літератури радянського періоду. Літературні напрямки цього періоду.	Датє характеристику літературі цього періоду. Головні теми: захист батьківщини, любов до вітчизни, побудову нового життя, зміни в кримському селі; трагічні події, пов'язані з культом особистості. Репресії проти видатних діячів культури і літератури. Трагедія 17 квітня 1937 року, розстріл великої групи відомих письменників, учених, діячів культури.
17	4	Бєкір Чобан-заде. (1893-1937) «Дунай розлився» («Дунай таша»), «Холод чужини» («Ой сувукь шу гьурбет»), «У тихому татарському степу» («Тынч татар челюнде»), «Сумна сопілка» («Джаныкъ къавал»), «Я побудую палац» («Бир сарай	Подає зведення про життя і творчість поета, ученого, педагога. Читає вдумливо вірша. Визначає: що поєднує ці вірші, що переживає автор, створюючи їх; коли пише свої вірши, у який період життя поета були написані ці вірші. З'ясовує, до яких різновидів віршів вони належать: цивільної, інтимної, пейзажної; яким віршованим розміром воно

		кьураджакъман») Тема відновлення світу, відродження Криму і його народу в лірику Б. Чобан-заде. Минуле і майбутнє Криму – тема глибоких переживань ліричного героя.	написано. Вислює своє ставлення до цих віршів. Ілюструє прочитані вірші. Вчить вірш напам'ять на вибір.
18	1	Т/Л Поглиблення поняття про ліричний вірш.	Дає повне визначення ліричного вірша. Уміє виразно читати, розставляючи логічні наголоси й паузи; робить повний аналіз ліричного вірша.
19	3	Амді Герайбай. (1901-1930) «Бахчисарай» («Бахчасарай») звертання до історії. Образи минулого. Впевненість у відродженні колишньої величі Бахчисарая. «Заради татар» («Татар ичюн») готовність піднятися на захист Батьківщини та інтересів свого народу.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Читає вдумливо вірші. Указує рядки, що відбивають минуле народу, впевненість у майбутньому міста Бахчисарая; яке почуття і настрої пронизують ці вірші. Формулює основну тему віршів. Визначає і виділяє ключові слова і фрази, що несуть змістове й емоційне навантаження. Відповіді конспектує..
20	4	Шевкій Бекторе. (1888-1961) «Скажи, Чатирдаг!» («Айт, Чатырдаг!»), «Мій народ» («Татарлыгъым»), «Святиня нації» («Миллетнинъ къбеси») вираження в ліричних віршах поглядів поета на минуле, сьогодення і майбутнє свого народу.	Подає відомості про життя і творчість поета. Уважно читає вірші. Формулює основну думку віршів. Визначає, до якого з різновидів віршів воно належить (цивільної, пейзажної). Визначає, яким віршованим розміром воно написано. Висловлює своє ставлення до віршів. Відповідь обґрунтовує.
21	1	Узагальнення.	
22	5	Абляким Ільмій. (1887-1947) «Спогади про голод» («Ачлыкъ хатирелери»). Відображення трагічних наслідків голоду 1922 року в кримському селі. Долі осиротілих дітей. Життя в дитячому будинку, про доброту, милосердя і взаємовиручку.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Уважно читає повість. Складає докладний план переказу. З'ясувати значення незрозумілих слів. Визначити головних героїв, дає їм характеристику. Показує образи головних героїв в оточенні інших діючих осіб повісті. Знаходить і читає епізоди опису життя дітей у дитячому будинку; епізоди, що описують доброту і милосердя, взаємовиручку. Переказує близько до тексту, використовуючи план.
23	2	Абдулла Лятиф заде (1890-1938) Публіцист. «Погляд на кримськотатарську літературу» («Кырымтатар эдебиятына бир назар») критична стаття про кримськотатарську літературу об основні напрямки в ній.	Подає відомості про життя й творчість письменника. Уважно читає статтю. Визначає основні етапи розвитку кримськотатарської літератури зі статті. Складає докладний план переказу. З'ясовує значення незрозумілих слів. Переказує близько до тексту, використовуючи план.
24	1	Т/Л. Поглиблення поняття про повість.	Подає повне визначення жанру повість. Характеризує відмітні ознаки даного жанру. Наводить приклади з художньої літератури, написані у жанрі повість

25	1	Узагальнення.	
26	2	Иргат Кадир. (1905-1945) «На посаді» («Постта»), «Сучасний хлопець» («Земане яшы»). теми захисту батьківщини, просвіти. Заклик до освіти.	Подає відомості про життя і творчість поета. Уважно читає вірші. Формулює основну думку віршів. Визначити, до якого з різновидів віршів вони належать (цивільної, пейзажної). З'ясовує, яким віршованим розміром воно написано. Висловлює своє ставлення до віршів Відповідь обґрунтовує.
27	3	Керім Джаманакли. (1905-1965) «Море рідного краю» («Ильнинъ денъизи») мальовничі картини моря. Образ моря як символ незламної сили народу. «Честь джигіта» («Йигитлик шань»). Прославляння мужності й шляхетності. «Дівчина моєї мрії» («Омюр къызы») ліричний вірш про любов, красу коханої.	Подає відомості про життя і творчість поета. Уважно читає вірш. Звертає увагу на лексику. Визначає, що було приводом чи сприяло написанню цих віршів. Формулює основні теми віршів. Розкриває теми, ідеї, композиції, строфіку даних віршів. Визначає, як варто читати дані вірші. Висловлює своє ставлення до прочитаного.
28	2	Абдулла Дерменджи (1905-1976) Публіцист. «Міркування про поезію» («Поэзия акъкъында фикирлер») погляд на кримськотатарську літературу радянського періоду: висока оцінка й критика.	Подає відомості про життя й творчість письменника. Уважно читає статтю . Визначає головну ідею написання даної статті. Перелічує до творчості яких поетів звертається автор. Пояснює зміст даної статті. Переказує її, висловлює своє ставлення до прочитаного.
29	1	Узагальнення.	
30	5	Умер Ипчи. (1897-1955) «Зустріч» («Расткелиш») тема любові й вірності. Складна і драматична доля головних героїв розповіді – Умера й Хатидже.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Уважно читає твір. Визначає сюжет і композицію. Визначає головних героїв, дати їм характеристики. Знаходить у тексті, де описуються випробування, що випали на частку Умера і Хатидже. Звертає увагу на назву. Читає повість: у чому її особливість.
31	5	Джафер Гафар. (1898-1938) «Плиткарка Айше» («Ошекчи Айше») зіткнення добра, чесності, задрощів і підступництва. Складні взаємини в молодій родині Мустафи і Нефизе. Зображення в образі Нефизе жінки нового типу, активного громадянина, здатного захистити свою згідність, свої права й інтереси.	Подає відомості про життя і творчість письменника. Уважно читає оповідання. Визначає історичну основу твору; сюжет і композицію, систему образів. Дає характеристику Нефизе, Мустафі, Айше, відповіді обґрунтовує цитатами з тексту. Знайти в тексті епізоди, що сподобалися, і прочитати їх уголос. Обґрунтовує свій вибір. Відповідає на запитання: чому оповідання називається «Титкарка Айше».
32	1	Узагальнення.	
		З кримськотатарської емігрантської літератури	
33	3	Мемет Ніязій. (1878-1931) «Думи» («Ойлав»), «Зеленому острову» («Ешил джуртка»), «Любов до батьківщини» («Джурт севгиси»)	Подає відомості про життя і творчість поета. Уважно читає вірші. Визначає, якщо можна, місце і час, обставини і події в житті поета, що супроводжували створення творів. Звертає

		основна тема лірики – туга за прекрасною і далекою Вітчизною. Віра в процвітання рідної батьківщини.	увагу на лексику, фонетику віршів, художні образи і римування. Виражає свої враження від прочитаного.
34	5	Ісмаїл Зіядін. (1912-1996) «Весілля» («Той») опис старих народних традицій проведення весіль. Народний характер поеми.	Подає відомості про життя і творчість поета. Уважно читає поему. Звертає увагу на особливості побудови добутку. Називає чи перелічує події дії, описані автором. Який їхній порядок? Викладає зміст кожної частини близько до тексту. Висловлює, якими художніми засобами передаються думки і почуття автора. Порівнює описане в творі з нашою дійсністю.
35	1	Узагальнення.	
36	4	Адам Міцкевич (1798-1855) Адам Міцкевич «Кримські сонети» ностальгія за батьківщиною, історія створення і художні особистості циклу віршів, фізичне зміцнення, духовне збагачення під Мудрим керівництвом мірзи пілігримом . Краса чужої землі і цінування своєї рідної.	Подає відомості про життя і творчість письменника; головного героя твору, вільно й виразно читає, знає зміст сонетів, кому й чому вони присвячені, розпізнає в них поетичні образотворчі засоби, які пояснюють місцевий колорит. Порівнює сонети, аналізує дані твори, вислює свою точку зору.
37	1	Т/Л. Сонет.	Дає визначення сонета, уміє відрізнити від іншого жанру ліричного твору.
38	5	Жан Батист Мольєр (1622-1673) «Міщанин у дворянстві» висміювання в комедії необґрунтованих претензій головного героя на культурність і освіченість. Особливості комедійної інтриги й зображення характерів у п'єсі. Риси класицизму в комедії. Народні джерела сміху.	Подає відомості про життя і творчість, зміст поеми ; вільно орієнтується в твору. Дає докладну характеристику всім діючим особам добутку. Визначає драматичний конфлікт п'єси, називає основні етапи його розвитку. Визначає яку ідейну й композиційну роль грає образ Доранта. Наводить художні приклади, які використовує Мольєр для досягнення комічного ефекту.
39	1	Т/Л Поглиблення в поняття романтизм як художнього методу й літературного напрямку.	Дає повне визначення класицизму як художньому напрямку в мистецтві й літературі, для якого характерні висока цивільна тематика, суворе дотримання певних творчих норм і правил.
40	2	Узагальнення.	
41	2	Повторення вивченого.	

Література для самостійного читання

1. Джміль Сейдамет „Кривава сорочка” („Кїанлы кольмек”)
2. Еміль Амет „Оленяче джерело” (Сыгъын чокърагъы)
3. Уріє Едеміві „Доля” („Баш язысы”)
4. Джінгіз Дагджі „Лист до матері” (Аннама мектюплєнр)
5. Іса Абдураман „Не сполохни птаха щастя” (Бахт къушуны ушкютме).

6. Оноре де Бальзак „Отець Горіо”.
7. Генріх Ібсен „Ляльковий будинок

11 клас

4 години на тиждень, 140 годин на рік

<i>№ п/п</i>	<i>Кількість годин</i>	<i>Зміст навчального матеріалу</i>	<i>Навчальні досягнення учнів</i>
Література II половини 19 століття			
1.	1	Вступ. Роль літератури в процесі формування особистісних якостей людини	Література в житті молоді. Виховні можливості художньої літератури. Сучасний літературний процес: головні етапи й особливості.
Зі світової літератури			
2	6	Антон Чехов (1860-1904) «Вишневий сад» («Вишні багъы») мир, що йде, як основна тема п'єси. Життєва неупорядкованість, роз'єднаність, героїв, Розлад між бажаннями й можливістю їхнього здійснення- основа конфлікту п'єси.	Подає відомості про письменника. Знає зміст вивченої п'єси, виразно читає й коментує сцени з неї, формулює проблеми, розглядає автором у п'єсі; аналізує текст, що розкриває внутрішній розлад героїв; характеризує їх, виявляючи авторське ставлення до них; дає власну оцінку героям.
3	5	Бернард Шоу (1856-1950) «Пігмаліон» міфологічна основа комедії. Проблематика й художні особливості твору, його «філологічний конфлікт» і соціальний напрямок. Образ Єлайзи Дулітл.	Подає відомості про письменника. Знає зміст вивченої комедії, виразно читає й коментує сцени з неї, знає історію створення твору; дає порівняльну характеристику героям. Докладно описує образ Єлайзи Дулітл. Висловлює своє ставлення до прочитаного.
4	1	Т/Л Поняття про інтелектуальну драму.	Дає визначення поняття інтелектуальної драми.
5	5	Франц Кафка.(1883-1924) «Перетворення» трагічне безсилля людини перед абсурдністю навколишньої дійсності. Фантастична умовність як спосіб найбільшого загострення конфлікту.	Подає відомості про письменника. Уважно читає новелу. Визначає сюжет, композицію, головних героїв. Дає характеристику Грегору Замзе. Знаходить та читає епізод перетворення. Розповідає про взаємини Грегора з членами родини, відповідь підкріплює цитатами з тексту. Простежує за допомогою тексту, як любов і прихильність Грети перетворюється в ненависть і відразу. Визначає в чому суть трагедії Грегора.
6	2	Т/Л Оповідання - міф.	Дає визначення поняття оповідання-міф ,визначає характерні риси в новелі «Перетворення».
7	6	Єрнест Хемінгуей.(1899-1961) «Старий і море» людина і природа, людина й історія. Мотиви дружби і взаємодопомоги. Поетичність і точність опису.	Подає відомості про письменника. Читає повість. Визначає сюжет і композицію, як побудована повість. Знаходить і читає, опис старого Сантьяго і морської риби - Марлін. Визначає, до яких подій свого життя старий найчастіше повертається в спогадах.

			Знаходить і читає епізоди, що описують ставлення старого Кубинця до моря, неба, зірок, птахів? Визначає ким і чим є для нього риба. Доводить, що повість написана в жанрі притчі.
8	1	Т/Л Поняття про підтекст, повість-притчу, символ і символіку, сюжет і фабулу твору.	Дає визначення поняття підтекст, повість-притча, символ і символіка, сюжет і фабула твору. Обґрунтовує відповідь.
9	3	Федеріко Гарсія Лорка.(1898-1936) «Гітара», «Циганські романсеро», «Флюгер», «Крик» передчуття трагічної долі, любов і смерть – найважливіші мотиви лірики Гарсія Лорки. Нерозривний зв'язок її з фольклором, романсами.	Подає відомості про письменника. Читає вдумливо вірші. Визначає чи гітара у вірші «Гітара» є тільки музичним інструментом? Змотивовує свою точку зору. Визначає, які особливості народного жанру «романсеро»; чому поет звертається до життя андалузських циганів. Відповіді конспектує.
10	1	Т/Л Поняття романс. Історія створення даного жанру.	Дає визначення жанру романс. Наводить приклади, знає історію появи творів даного жанру. Знає два три романси напам'ять.
11	5	«Срібне століття російської поезії» як культурно-естетична епоха. Існування різних і деологічних і естетических концепцій. Пошуки нових принципів і форм самовираження у творчості. Вибрані сторінки творчої спадщини М.Гумельова, М.Цветаєвой, М. Волошина, О.Мандельштама.	Самостійно готує виступи про творчість поетів «срібного століття»; виразно читає й коментує вірша, розкриваючи їхню високомистецьку своєрідність; аналізує вірші, відзначаючи їхню приналежність художньому перу поетів.
12	2	Т/Л Поняття символізм, футуризм, акмеїзм.	Дає визначення понять символізм, футуризм, акмеїзм, а також ілюструє їх прикладами з поезій, що входять до розділу.
13	1	Узагальнення.	
Література періоду депортації			
14	2	Стан літературного процесу в період після депортації кримськотатарського народу 18 травня 1944 року. Наслідки депортації. Початок відродження кримськотатарської літератури в другій половині 50-х років. Суворий партійний нагляд за літературним процесом.	Дає огляд літератури цього періоду. Розповідає про наслідки депортації. Видання літературної збірки «Весняні наспіви» («Баарь эзилери») у 1957 році. Публікація нових віршів, оповідань, нарисів на сторінках газети «Ленінський прапор» («Ленін байрагы»).
15	5	Єтреф Шемьї-заде.(1908-1978) «Стіна зліз» («Козьяш дивар») поема про добро і зло, справедливість. Глибокий філософський зміст поеми. Фольклорна основа і народний характер. Багатство і виразність мови.	Подає відомості про письменника. Вдумливо читає поему. Визначає, у чому виражається авторська позиція в образі Бекбав ака. Дає характеристику головній героїні поеми Аслихан – символу чистоти і стійкості духу, жертви зла і несправедливості, відповідь обґрунтовує цитатами з поеми. Пояснює образне, метафоричне зображення трагедії кримськотатарського народу; ідейний зміст і

			художні особливості поеми.
1 6	2	Т/Л Поглиблення поняття поняття про поему.	Дає повне визначення жанру поеми. Характеризує ознаки даного жанру. Наводить приклади з художньої літератури, написаних у жанрі поема.
1 7	3	Зіядін Джавтобелі.(1905-1991) «Благання матері» («Ана тили»), «Розповідь Тензи ле» («Тензиленин дестаны»), «Уроки життя» («Омюр огюти») міркування про минуле, про важке дитинство. Віра в майбутнє, оптимізм. Традиції народної поезії.	Подає відомості про письменника. читає вірша. Визначає історичну основу вірша. Звертає увагу на те, які рядки викликали емоційний відгук. Розкриває тему, ідею, композицію, строфіку віршів. Виділяє ключові слова і фрази, що несуть змістове, емоційне навантаження. Звертає увагу на лексику. Вивчає вірш напам'ять на вибір.
1 8	4	Шаміль Алядин (1912-1996) Публіцист «Високе служіння» (« Юксек хызмет») Аналіз творів Фетта Якіма, З. Джавтобелі, У.Ш. Токьтаргази, Г. Сулеймана, Дж. Сейдамета.	Подає відомості про письменника уважно читає статтю . Визначає головну ідею написання даних статей Перераховує, до творчості яких писменників звертається автор. Пояснює зміст даних статей. Переказує їх, висловлює своє ставлення до прочитаного.
1 9	2	Джеваіре Меджитова (1913-1992) «Прийшла весна, посміхнулася земля» («Кельди баарь, кульди ер») барвисті картини весни. Пробудження природи й людських надій. Використання виразних засобів.	Подає відомості про письменника . Читає вірша. Звертає увагу на те, які рядки викликають емоційний відгук. Розкриває тему, ідею, композицію, строфіку віршів. Виділяє ключові слова й фрази, які несуть зміст, емоційне навантаження. Звертає увагу на лексику. Визначає, якими виразними засобами скористалася поетеса. Вивчає вірш напам'ять на вибір.
20	4	Ремзи Бурнаш (1920-1982) «Ворожка » (« Фалджы») готовність віддати життя за щасливе майбутнє свого народу. Герої не вмирають, герої живуть вічно.	Подає відомості про письменника. Вдумливо читає баладу. Дає характеристику головній героїні балади Гульшерфе – символу чистоти й стійкості духу, жертві зла й несправедливості, відповідь обґрунтовує цитатами з балади. Пояснює образне, метафоричне зображення трагедії , ідейний зміст і художні особливості балади.
21	5	Идрис Асанін.(1927-) «Знайшлася можливість» («Фырса татты»). Картина всенародного горя. Осуд депортації народу і безглузлого руйнування культурних цінностей. «Прощай, улюблений Криму» («Савлыкман кьал, севимли Кьырым!»). Вірш написан в момент депортації. Сумне прощання юного поета з улюбленою батьківщиною.«Моя клятва» («Меним антым») - клятва поета до кінця життя за справедливість, проти беззаконня та жорстокості, за повернення свого	Подає відомості про письменника. Читає вірші уважно. Визначає обставини і події в житті поета, що привели до створення даних віршів. Виділяє ключові слова і фрази, що несуть змістове, емоційне навантаження. Аналізує зміст кожного вірша, показує, почуття, душевний стан автора. Визначає, якими художніми засобами передаються думки і почуття поета. Ілюструє вірш.

		багатостраждального народу на історичну батьківщину.	
22	1	Узагальнення.	
2 3	2	Література 70-80-х років ХХ століття. Тема війни, історичної пам'яті, соціальної справедливості особистість і суспільство. Активізація літературного процесу.	Дає загальну характеристику кримськотатарської літератури цього періоду. Звертає увагу на активізацію літературного процесу, на тематичне багатство і жанрову розмаїтість поезії цього періоду.
24	4	Сейтумер Емін.(1921-2004) «Де той міст?» («О копюр кьайда?»), про місце, про возз'єднання з батьківщиною; «Разом із усіма» («Эр кезнен берабер») про стійкість перед життєвими негодами.	Подає відомості про письменника. Читає вірш. Визначає, про який міст мова йде; чому поет використовує цей спосіб. Визначає основну тему вірша «Разом із усіма». Робить повний аналіз цих віршів. Вивчає вірш напам'ять на вибір.
25	4	Єскендер Фазил (1934-2003) Збірники віршів «Мелевше», «Къарт эмен», «Теменна», присвячені Батьківщині, любові до свого народу, світогляд співвітчизників.	Подає відомості про письменника. Виразно читає й коментує вірша, пояснюючи своєрідність ліричного героя й основні мотиви, образи, думки, символи в поезії Єскендера Фазила. Розкриває способи вираження життєтворчої позиції автора. Знає два-три вірші напам'ять.
26	5	Іса Абдураман (1937) «Не злякай птаха щастя» (« Бахт кьушуны ушкютме») виховання молодого покоління, роздуми над безправ'ям, зрадництвом, безсердечністю, ненаситністю, лукавством, злодійством.	Подає відомості про письменника. Знає зміст повісті, розвиток сюжетної лінії, основних героїв; дає їм порівняльні характеристики, визначає позитивних і негативних героїв. Переказує близько до тексту епізоди, в яких автор виражає своє ставлення до героїв. Дає докладну характеристику головним героям -Абдулкериму й Ганьбили. Визначає, на які поставлені питання автором у творі дається відповідь.
27	1	Узагальнення.	
Література періоду повернення			
28	6	Черкез Алі (1925-2004) «Нещастя» («Афат») осуд злочину проти кримськотатарського народу.	Подає відомості про письменника. Уважно читає поему і вірш. Визначає історичну основу поеми; чому вона називається «Нещастя»; що мається на увазі під назвою поеми. Визначає сюжет і композицію поеми; головних героїв; дає їм характеристики.
29	3	«Прокинься Чатирдаг, прокинься!» («Уян, Чатырдаг, уян!»). заклик до дії, до активної життєвої позиції. Чатирдаг – символ вічності буття.	Порівнює з баладою Е. Шемьї-заде «Узбецька балада». Визначає, чому автор звертається до Чадирдагу. Висловлює своє ставлення до прочитаного. Ілюструє вірші.
30	2	Т/Л Про художній образ в літературі.	Знає визначення художнього образу. Розрізняє види , особливості , шляхи і прийоми створення образів.

31	1	Узагальнення.	
32	6	Єрвін Умеров (1938- « Чорні поезде» («Къара поездлар») оповідання про трагічні події під час депортації кримськотатарського народу з Криму.	Подає відомості про письменника. Знайомиться зі змістом твору, визначає основну тему й ідею створення оповідання. Відповідає на запитання : у чому своєрідність методу опису життя й долі людини (за допомогою образу тварини). Переказує близько до тексту зміст оповідання , описує трагічні хвилини в житті народу, спираючись на текст. Виражає своє ставлення до прочитаного . Наводить приклади з трагедії своєї сім'ї.
33	4	Шакир Селимов.(1942-) «Пісня про Крим» («Къырымнаме») тема відродження культури, літератури кримськотатарського народу. Повернення до джерела . «Села зі зниклими назвами» («Адлары силинген койлер»). Актуальна тема відновлення Криму. Дбайливе ставлення до минулого.	Подає про письменника .Читає вдумливо вірші, звертає увагу на те, які рядки викликали ваш емоційний відгук, які питання і здивування. Визначає, що спонукало поета написати ці вірші.Виділяє ключові слова і фрази, що несуть змістове, емоційне навантаження. Пояснює зміст віршів, зробіть висновки, думки і почуття, душевний стан автора.
34	1	Узагальнення.	
35	3	Повторення вивченого.	

Література для самостійного читання

1. Ешреф Шемьі заде «Нариси життя» критичні статті
2. Шаміль Алядін «Якщо любиш» («Эгер севсень»).
3. 5.Черкез Алі «В обіймах зорі» («Сабалар къучагъында»).
4. Юсуф Болат «Аніфе».
5. «Омюр эзилери». Ібраїм Паши „Жива мішень”.
6. Бернард Шоу «Пігмаліон».
7. Рей Дуглас Бредбері «451⁰ по Фаренгейту».